

Тема: Психологічні особливості підліткового віку

План

1. Особливості фізичного розвитку підлітків.
2. Соціальна ситуація розвитку.
3. Криза тринадцяти років і її психологічне значення.
4. Стосунки з однолітками та дорослими.
5. Розвиток пізнавальних процесів.
6. Навчальна діяльність підлітка.
7. Формування особистості підлітка.

Підлітковий вік

Особливості фізичного розвитку підлітків

- Відбувається перебудова усього організму дитини, що зумовлено статевим дозріванням
- Прискорюється ріст, зміцнюється м'язово-скелетна система, зростає фізична сила
- Невідповідність розвитку серця і судинної системи масі тіла
- Продовжують розвиватися специфічно людські ділянки мозку (лобні, частково скроневі й тім'яні)
- Інтенсивно розвивається друга сигнальна система
- Підлітки надміру збудливі, їхня поведінка нестійка, імпульсивна, дії часто некеровані, безконтрольні, неадекватні стимулам.

**Основна особливість
підліткового віку
полягає у неузгодженості
процесів статевого
дозрівання, загального
органічного розвитку та
соціального формування**

Основний зміст та специфіку всіх сторін розвитку (фізичного, розумового, морального, соціального та ін.) у підлітковому віці визначає **перехід від дитинства до дорослості.**

По всіх напрямках відбувається становлення якісних новоутворень внаслідок перебудови організму, трансформації взаємин із дорослими та однолітками, освоєння нових способів соціальної взаємодії, змісту морально-етичних норм, розвитку самосвідомості, інтересів, пізнавальної та навчальної діяльності

**Криза 13-ти років -
глибока, якісна зміна всього процесу
психічного розвитку людини**

**Це криза соціального розвитку, що
нагадує кризу 3 років ("Я сам"),
тільки тепер це "Я сам" в
соціальному сенсі.**

**Характеризується падінням
успішності, зниженням
працездатності, дисгармонією у
внутрішній будові особи.**

Основні симптоми кризи

Зниження продуктивності навчальної діяльності.
Зумовлено це переходом від конкретного до логічного мислення

- **Негативізм.** Підліток ніби відштовхується від оточуючого середовища, схильний до сварок, порушень дисципліни, переживаючи водночас внутрішнє занепокоєння, невдоволення, прагнення до самотності та самоізоляції.

Найважливішим *новоутворенням* підліткового віку є становлення самосвідомості, яка характеризується передусім відчуттям дорослості

Суб'єктивно дорослість виявляється

- В емансипації від батьків
- У новому ставленні до навчання
- У романтичних стосунках з однолітками іншої статі
- У зовнішньому вигляді й манері одягатися

Підліток і однолітки

- Привабливість тих чи інших занять визначається передусім їхніми можливостями для спілкування з однолітками
- Для підлітків важливо зайняти у їх середовищі те становище, яке б відповідало їхнім претензіям
- Спілкування з однолітками дедалі більше виходить за межі шкільного життя і навчальної діяльності.
- Спілкування з товаришами у цьому віці набуває такої цінності, що нерідко відтісняє на другий план і навчання, і навіть стосунки з рідними.
- Суттєво змінюються мотиви спілкування з товаришами та зумовлені ним переживання впродовж підліткового віку
- З роками також змінюються критерії оцінки однолітків.
- У підлітковому віці розвивається вміння орієнтуватися на вимоги товаришів, враховувати їх
- У підлітковому віці інтенсивно починають формуватися групи
- Типовою рисою підліткових груп є надзвичайно високий конформізм її членів.
- Важливу роль у розвитку особистості підлітка відіграють взаємини з товаришами та близьким другом
- Підлітки дорожать дружбою, будучи водночас украй ревнивими, вимогливими та схильними до образ
- Істотно змінюються взаємини хлопчиків та дівчаток

Підліток і дорослі

- Вимагають поваги до власної особистості, довіри та самостійності, тобто істотно обмежують права дорослого та розширюють свої власні.
- Невиконання розпоряджень дорослого, нехтування обов'язками, протест, — усе це ніщо інше, як боротьба підлітка за зміну існуючого типу стосунків
- Нові форми взаємин поступово витісняють старі, але тривалий час співіснують, зумовлюючи конфлікти, непорозуміння та труднощі у спілкуванні
- Підліток претендує на нові права і, передусім, прагне самостійності у вирішенні найрізноманітніших проблем
- Конфліктність при переході до нового типу взаємин виявляється тоді, коли зміни в розвитку особистості випереджають необхідні корективи стосунків з дорослими
- Характер спілкування з дорослими істотно впливає на особливості самооцінки підлітків

Навчальна діяльність підлітка

основу соціальної ситуації розвитку сучасних підлітків визначає власне та обставина, що вони є школярами

- Навчальна діяльність зазнає значних змістовних і організаційних змін, зумовлених зростанням самостійності підлітків: у процесі вивчення основ наук вони переходять від емпіричних узагальнень до теоретичних понять
- Зростає рівень абстрагування й узагальнення, формуються системи прямих і зворотних логічних операцій, міркувань і умовиводів, які стають усвідомленішими, обґрунтованішими і логічно досконалішими.
- Змінюється співвідношення зовнішніх і внутрішніх дій на користь останніх
- Якісних змін зазнає і мотивація навчальної діяльності підлітків

Аномалії особового розвитку підлітків

Підлітковий вік - маніфестація тих аномалій особового розвитку, які в дошкільному періоді існували в латентному стані.

Відхилення в поведінці властиві майже всім підліткам. Характерні риси цього віку - чутливість, часта різка зміна настрою, боязнь насмішок, зниження самооцінки. У більшості дітей з часом це проходить само собою, деяким же потрібна допомога психолога.

**Розлади бувають
поведінкові і емоційні.**

**Емоційні переважають у
дівчаток. Це депресія,
страхи і тривожні стани.**

**Причини зазвичай
соціальні. Порушення в
поведінці в чотири рази
частіше бувають у
хлопчиків.**

Неформали

Підлітковий алкоголізм

ВОЗ: Україна на першому місці в світі за масштабами підліткового алкоголізму

- 40 відсотків підлітків вживають алкогольні напої принаймні раз на місяць.
- Частіше, ніж раз на тиждень, випивають 9% підлітків 13—14 років, кожен сьомий хлопець із 15—16-річних і кожна десята дівчина віком 16—17 років.
- Майже 3% юнаків і 1% дівчат уже можна зарахувати до залежних від алкоголю. Оскільки вони п'ють щодня.

Наркоманія

Наркоманія є величезною проблемою для сучасного людства.

Якщо технології ведуть нас вперед, то наркотична залежність відкидає людину на тисячі років назад, зводячи до положення тварин.

Підліток наважується вперше вжити наркотик у 14—16 років. Шість відсотків «новонавернених» наркоманів отримали першу «дозу» в компанії друзів, котрі часто балансують на грані протиправної поведінки

Куріння

- До свого повноліття 82% юнаків і 72% дівчат одержали досвід куріння.
- Підлітки 13—14 років із сигаретою «експериментують», а до моменту отримання паспорта, «курильна паличка» міцно формує їхній «імідж».
- Усім давно відома залежність поведінки підлітків від ритуалів свого близького оточення, яка доходить до стадності. Прилучення до чарки й до сигарети є для них атрибутом зрілості.

Підлітковий вік є критичним з погляду формування особистості. На його протязі послідовно формується ряд складних механізмів, що знаменують перехід від зовнішньої детермінації життя й діяльності до особистісної саморегуляції й самодетермінації, кардинальну зміну рушійних сил особистісного розвитку. Джерело й рушійні сили розвитку в ході цих змін зміщаються усередину самої особистості.